

медіаграмотності, навичок емоційної саморегуляції, а також деконструкцію ворожих міфів через раціоналізацію. Проте суто психологічних інструментів недостатньо, якщо інформаційне середовище залишається незахищеним нормативно.

Стаття 17 Конституції України визначає, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1]. Законодавче забезпечення інформаційної безпеки регулюється Законами України «Про національну безпеку України», «Про інформацію», «Про медіа» та Стратегією інформаційної безпеки.

Одним із фундаментальних правових питань сучасності є пошук балансу між забезпеченням національної безпеки та захистом фундаментальних прав людини, зокрема свободи вираження поглядів (ст. 34 Конституції України, ст. 10 Європейської конвенції з прав людини). В умовах воєнного стану, відповідно до ст. 64 Конституції, окремі права можуть обмежуватися. Правові механізми захисту включають блокування протиправного контенту, закриття проросійських медіаресурсів та притягнення до кримінальної відповідальності за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України (ст. 436-2 КК України), а також за колабораційну діяльність (ст. 111-1 КК України) [2].

Ефективне правове регулювання не повинно зводитися до цензури чи репресивних заходів, оскільки тотальні заборони психологічно можуть викликати зворотну реакцію – підвищення інтересу до забороненого контенту («ефект Стрейзанд») або відчуття безпорадності та відчуження громадян від держави. Право має стимулювати розвиток психологічної резильєнтності суспільства через інституціоналізацію програм медіаграмотності та ментального здоров'я.

Прикладом успішної синергії є Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», яка, маючи державну нормативну підтримку, реалізує психологічні інструменти адаптації населення. Юридичні норми мають чітко визначати поняття «інформаційно-психологічна агресія» та «деструктивний маніпулятивний вплив», що дозволить розробити чіткі критерії для судово-психологічних та лінгвістичних експертиз у кримінальних провадженнях щодо розпалювання ворожнечі чи поширення паніки. Окрім того, важливим аспектом є правова регламентація діяльності державних органів у сфері стратегічних комунікацій (StratCom). Психологічно вивірена, прозора та оперативна комунікація влади з населенням, закріплена на рівні чітких нормативних протоколів, нівелює ворожий інформаційний вакуум, у якому зазвичай розвиваються чутки та дезінформація. Інформаційно-психологічна стійкість громадян є базовою умовою збереження державності в умовах тривалої війни на виснаження. Вона не може бути досягнута зусиллями лише психологів або лише правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Панок В. Г., Куліш Т. І. Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді. *Наукова доповідь загальним зборам НАПН України*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6221>
4. Роговенко М. М. Психологічні особливості переживання стресу дітьми в умовах війни. *Стрес від війни крізь призму вікової психології* : матеріали круглого столу (Київ, 10 берез. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 41–44.

Родигін Артем Сергійович, перший заступник начальника ГУНП у м. Києві, кандидат юридичних наук

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ НЕГЛАСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ПРООБРАЗУ ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ

Дослідження тенденцій розвитку механізму негласного забезпечення досудового розслідування, у тому числі і окремих слідчих дій, які здійснювалися в умовах таємності дозволяє зауважити, що у кримінальному процесі країни, де панує тоталітарний режим – немає необхідності додержання прав та свобод людини, а отже матеріали («доказова інформація») здобуті у результаті оперативно-розшукової діяльності прямо використовуються під час судових розглядів, а суддя відповідно приймає їх як докази керуючись при цьому принципами «революційної доцільності», «соціалістичної необхідності» та інших, якими підміняються принципи додержання прав та свобод людини, права на захист, таємниця особистого життя, недоторканість житла тощо. У випадку демократичного розвитку суспільства, і відповідно необхідності додержання цих принципів під час досудового розслідування – вимушене обмеження конституційних прав людини ретельно нормативно обґрунтовується, що у свою чергу обумовлює розділення повноважень між підрозділами правоохоронних органів, які здійснюють досудове розслідування та оперативну (негласну) діяльність з використанням відповідного інструментарію.

Негласне забезпечення досудового розслідування як певний виокремлений механізм сформувалося поступово і характеризується поетапним розвитком. До цих етапів належать:

- формування примітивного механізму прямого використання результатів негласної діяльності для здійснення правосуддя, без контролюючих, стримуючих запобіжників;

- відокремлення осіб, які збирали інформацію (у тому числі і негласну), осіб, які цю інформацію збирали та аналізували у контексті та осіб, які цю інформацію використовували у процесі розслідування та судового розгляду;

- поява спеціалізованих осіб, для отримання інформації, що використовувалась під час «дідання» та «судового розслідування»;

- здійснення «теоретичного обґрунтування» негласної діяльності, правил збору та використання такої інформації, нормативне визначення осіб, які таку інформацію збирали та тих, що використовували її на свій суб'єктивний розсуд;

- формування особливої форми судочинства – слідчо-розшукового процесу, в якому негласні заходи і слідчі дії не мали чіткого розмежування в нормативних актах, натомість окремо регламентувалися дії уповноважених осіб з розшуку та затримання злочинців – тобто органи слідства практично здійснюють у тому числі і негласні дії у процесі розслідування; відокремлення «оперативних підрозділів» (до їх функції віднесено забезпечення розслідування), внаслідок регламентації негласної роботи, яка поставлена під особливий нагляд;

- етап нормативного виокремлення негласної роботи, як розшукової форми кримінального процесу, складання форми негласної діяльності у вигляді дідання, основним завданням якої було саме негласне забезпечення розслідування як у вигляді попередньої оперативної перевірки, яка проводилася з метою встановлення підстав для початку розслідування, а також власне його оперативне забезпечення;

- формування системи оперативних підрозділів з чітко визначеним функціями: одні з яких здійснювали оперативне супроводження конкретних кримінальних справ і всі негласні дії проводили не на підставі рішення судового слідчого, а тільки за погодженням з прокурором, а інші – це спеціалізовані оперативні підрозділи, які проводили окремі негласні заходи як в інтересах розслідування, та і власне для пошуку злочинців без прив'язки до конкретного розслідування – що практично є праобразом сучасної оперативної служби (служби оперативного документування);

- надання окремих повноважень на проведення «негласних дій» специфічним суб'єктам, самостійність суб'єктів досудового розслідування стосовно прийняття рішення щодо їх проведення, але без повноцінного уведення до системи правового регулювання кримінального процесу;

- визнання необхідності та часткове визначення участі оперативних підрозділів у забезпеченні процесу розслідування, зокрема й окремих його стадій, але без зазначення форм, способів та можливого інструментарію;

- встановлення паритету між оперативно-розшуковою діяльністю та слідством, внаслідок чого оперативно-розшукова діяльність практично виконувала завдання впливу на злочинність негласними (практично позапроцесуальними) методами, її інструментарій був ефективніше пристосований до отримання інформації (яка практично могла бути використана як доказова, за умови зняття законодавчих обмежень) у порівнянні з інструментарієм органів слідства;

- кардинальні зміни кримінального процесуального законодавства, закріплення системи негласних дій (НСРД), що фактично забезпечило злиття до цього часу двох окремих видів правоохоронної діяльності: оперативно-розшукової та кримінальної процесуальної, внаслідок чого законодавчо встановлено порядок фіксації ходу і результатів НСРД, що забезпечує використання документів, складених за результатами їх проведення (з відповідним забезпеченням негласними силами та засобами) при доказуванні на тих самих підставах, що й результати проведення інших слідчих дій.

Аналіз зазначених етапів розвитку дозволяє зробити висновок щодо тенденції, коли кількість факторів обумовлюють необхідність якісних змін щодо подальшого розвитку механізму негласного забезпечення досудового розслідування, у тому числі і шляхом зміни підходу до його сучасної форми оперативно-розшукового забезпечення, шляхом виокремлення та формування іншого – кримінальної розвідки.